

ISSN: 2147-8465

e-ISSN: 2791-9773

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
KAREFAD

Nietzsche’de Dönüşümün Olanacağı Olarak İstirap

Gülay Özdemir Akgündüz ¹
Bingöl Üniversitesi

Öz

Yaşamda ıstırapın kaçınılmaz varoluşu mitoloji ve felsefi düşüncenin ana konularından biri olmuştur. Bununla birlikte mito-poetik/felsefi düşüncenin ıstırapa, dolayısıyla yaşama yönelik yanıtları birbirinden farklılık gösterir. Temelde ıstırapın reddi biçiminde yorumlanabilecek bu farklılık, Nietzsche felsefesinde bir bütün olarak yaşamın onaylanması ve dönüşümün olanağının koşulu olarak ıstırapa yönelik yeni ve farklı bir perspektife dönüşür. Nietzsche geleneksel felsefi düşüncenin, dinsel öğretilerin, ahlaki ve kültürel normların ve bilimsel-dinsel-felsefi hakikat arayışlarının yaşamın kaçınılmaz ıstırapına ilişkin açıklamalarını, ıstırapı bir kötülük/kötü (bad/evil) olarak düşünüp, varoluştan dışlama, yok etme, uyuşturma ve teskin etme çabaları nedeniyle eleştirir. Kaçınılmaz ıstırapa yönelik bu yanıtlar, Nietzsche açısından yaşamın, dolayısıyla ıstırapın reddinin ve insanın kendinden ve yaşamdan kopuşunun ifadesidir. Nietzsche ıstırapı yeniden değerlendirerek, kendi ıstırapına yönelik yanıtıyla, yaşamın bütünselliğini neşeyle onaylayıp, yaşamı ve kendini yeniden yaratan, doğayla ilksel birliği duyumsamış, yaratıcı-özgür bireyin olanağını açığa çıkarır. Bu açıdan bu çalışma varoluşun trajik yapısı nedeniyle ıstırap ve neşenin döngüsel sürekliliğinde, ıstırapın dolayımı aracılığıyla insanın kendini aşma ve dönüşüm serüvenini Nietzsche felsefesi açısından açığa çıkarmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstirap, neşe, kendini aşma, yaratıcı-özgür insan, trajik varoluş

¹Dr. Öğr. Üyesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bingöl/ Türkiye, E-mail: gulaysartre@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3013-7166>

MAKALE TÜRÜ	Başvuru Tarihi	Kabul Tarihi
Araştırma Makalesi	13 Eylül 2023	06 Ekim 2023
doi: 10.57115/karefad.1359667		
Atıf: Özdemir Akgündüz, G. (2023). Nietzsche’de dönüşümün olanağı olarak ıstırap. <i>Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi</i> , 11(2), 177-202.		
https://doi.org/10.57115/karefad.1359667		

ISSN: 2147-8465

e-ISSN: 2791-9773

ÇANKIRI KARATEKİN UNIVERSITY
JOURNAL OF FACULTY OF LETTERS
KAREFAD

Suffering as Possibility of Transformation in Nietzsche

Gülay Özdemir Akgündüz ¹
Bingöl University

Abstract

The inevitable existence of suffering in life has been one of the main themes of mytho-poetic/philosophical thought. However, the responses of themytho-poetic/philosophical thought to suffering and therefore to life, differ from each other. This difference, which can basically be interpreted as the rejection of suffering, transforms into a new and different perspective on suffering as a condition for the possibility of transformation and the affirmation of life as a whole in Nietzsche's philosophy. Nietzsche criticizes the explanations of traditional philosophical thought, religious teachings, moral and cultural norms and scientific-religious-philosophical quests for truth on the inevitable suffering of life because they classify suffering as bad/evil and try to exclude, destroy, numb and placate it from the existence. For Nietzsche, these responses to inevitable suffering are expressions of denial of life and therefore of suffering and of man's separation from himself and from life. By re-evaluating suffering, Nietzsche, with his response to his own suffering, reveals the possibility of the creative-free individual who cheerfully affirms the totality of life, recreates life and himself and senses the primordial unity with nature. In this respect, this study aims to reveal the self-transcendence and transformation adventure of human through the mediation of suffering in the cyclical continuity of suffering and joy due to the tragic nature of existence within the aspect of Nietzsche's philosophy.

Keywords: Suffering, joy, self overcoming, creative-freedom human, tragic existence

¹Assist. Prof. Dr., Faculty of Arts and Sciences, Department of Philosophy, Bingöl/ Turkey E-mail: gulaysartre@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3013-7166>

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date
Research Article	September 13, 2023	October 06, 2023

İstirap sorunsalı, Nietzsche'nin eserlerinin bütününde yaşamın onaylanması temelinde öne çıkan varoluşsal bir özelliktir. Nietzsche hınç, öfke, korku, acı, neşe ve ıstırap gibi insan varoluşunun temel duygularına odaklanarak, aynı zamanda dürtüsel, içgüdüsel varoluşun bu duygulara verdiği yanıt aracılığıyla hem kendini hem de yaşamı ya reddetme ya da onaylama serüvenini açıklar. İnsanın ıstırap kapasitesi, en derin acıları aşma ve kendi olma farkındalığı, onun yaşam onayı ve kendilik zaferinin göstergesidir. Bu açıdan Nietzsche ıstırapın anlamını, değerini, işlevlerini ve ıstırapın kötüye kullanım durumlarını açığa çıkararak, ıstırap sorununu derinlemesine inceler ve yeniden yorumlar. Nietzsche bizim ıstırapa yönelik tutumumuzun ne olduğuna/olması gerektiğine ilişkin bir yanıt önerir. Bu öneri, dinsel öğretilerin fenomenal dünyanın dışında ve ötesinde aşkın bir alanda ulaşılabilecek sonsuz mutluluk ve kurtuluş için, salt bir araç olarak gördüğü ve katlanılması gereken bir durum olarak düşündüğü çileci ideal yanıtına karşı geliştirdiği bir alternatif olarak düşünülebilir. Nietzsche'ye göre yaşamda ıstırapın kaçınılmazlığına ilişkin farkındalık ya yaşamın, dolayısıyla ıstırapın anlamsızlığı ya da yaşamın ve ıstırapın anlamına yönelik birbirine zıt iki düşünceye neden olur. Aslında Nietzsche hem kaçınılmaz ıstırap nedeniyle yaşamın anlamsızlığına ilişkin düşünceyi hem de mutlak kurtuluşa erişmenin aracı olarak görülen ve araçsal bir anlam verilen ıstırap düşüncesini yaşamın reddi olarak görür. Dolayısıyla Nietzsche'nin güç istenci felsefesi temelinde gelişen yaşam onayı düşüncesi, ıstırapı kendinde bir değer olarak görmeyi ve yaşamın trajik varoluşuna gönüllü katılımı gerektirir. Bu nedenle Nietzsche'nin sunduğu alternatif, Nietzscheci anlamda insan büyüklüğünü, sürekli mücadele aracılığıyla insandaki güç artışını, kendini aşmayı ve bu güç artışının duyumsattığı ebedi neşeyi sağlamada oynadığı rol nedeniyle ıstırapa pozitif bir anlam verme girişimini içeren, dolayısıyla bütünsel bir istenc eylemi aracılığıyla yaşamın tüm yönlerini onaylayan, ıstırapın yaratıcı değerine ilişkin bir düşüncedir.

Bu çalışma insan varoluşunun kendi olma sürecinde kendini aşma ve kendini kazanma açısından ıstırapın dönüştürücü rolünü, Nietzsche'nin ıstırap yorumu temelinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Yaşamdaki ıstırapı bir sınav olarak gören ve kaçınılmaz bir ötede, erişilecek kurtuluş için katlanılması ve teslim olunması gereken geçici bir araç olarak gören ya da anlamdan yoksun bir yaşamın kaçınılmaz parçası olarak düşünen bakış açıları, mutlak bir cennet durumuna yönelik özlemi yansıtır. Bu özlem, insanın çabasız, mücadelesiz, eylemsiz, mutlak barış ve sükûnet halinin hâkim olduğu bir dinginlik arzusunun ifadesidir. İnsanın kendi varlık bütünlüğünü ve tamlığını kazanması anlamında bu arzuya Sartre, 'Tanrı olma arzusu' der (Sartre, 2009, s.703). Oysa Sartrecı anlamda başarısızlığa mahkûm olan bu bütünlük ve tamlık arzusu, bir oluş süreci olarak insanın eksik varoluşa yazgısallığını engelleyemez. İnsanın kendini aşma ve gücünü artırma mücadelesine olanak veren şey de bu eksikliklerdir. Dolayısıyla pozitif bir değer olarak ıstırapa verilen anlam, kendini eksiklik olarak duyumsayan ve sürekli

kendini aşma mücadelesinde ıstırapı ya da direnci dönüştüren insanın tüm istencinin, eylem olarak tezahüründe açığa çıkar. Bu açıdan Nietzsche güç artışını ve mücadeleyi tetikleyen dönüştürücü ıstırapı, trajik yaşamın bütünsel onayının ifadesi olarak düşünür. Dolayısıyla bu çalışmada iddia edilen dönüşümün olanağı olarak ıstırap, oluşun sürekliliği açısından mücadeleyi olanaklı kılan bir direnç anlamında yorumlanabilecek pozitif bir değer olarak düşünülür. Bu anlamda düşünülen ıstırap, insanı kendi içsel derinliğine yönelten ve belli bir mesafeden kendine bakmayı, dolayısıyla kendinden kopuşu ya da dönüşümü olanaklı kılan, varoluşsal bir ıstıraptır. Bu nedenle insan yaşamında ıstırapın yok edilmesi ya da belli bir amaca (iyiye) ulaşmanın aracına dönüştürülmesi olanaksızlaşır. Dolayısıyla dönüşümü olanaklı kılan ıstırap, mutluluğa ulaşmanın aracı değil, mutluluğun ya da Nietzscheci anlamda neşenin ikiz kardeşidir. Bununla birlikte ıstırapın pozitif değerinin onaylanmasına yönelik böyle bir bakış açısı, Nietzsche felsefesinde yaşamın trajikliğini onaylayan, kendi değerlerini yaratan, güçlü, neşeli, yaratıcı, özgür ve dönüştüren insanın yetisidir.

Bu çalışmada yaşamın trajik varoluşunu oluşturan ıstırapın, bir epifenomen olarak görülemeyeceği, aksine yaşam onayını gerektiren, kendinde bir değer olarak düşünülmesi gerektiği öne sürülecektir. ıstırapın kaçınılmazlığı, bir bütün olarak yaşamı onaylamayı olanaklı kılan en temel unsurdur. Bu nedenle ıstırapı yok etmeye, yatıştırmaya ya da ıstırapa teslim olup, eylemsizliğe yönelik tüm çabalar, kişinin kendinden ve yaşamdan kopmasına neden olması anlamında, başarısız olacaktır. Geleneksel düşüncenin ıstırapa ilişkin ret, kaçma ya yok etme tutumu, trajik varoluşun bir yarısından kaçınma ya da onu görmezden gelme tutumudur. Nietzsche direnç olarak düşünülmesi gereken ve pozitif bir anlama sahip olan ıstırapı, dönüşümün olanağı kılarak ve mutluluğu da direncin aşılması sonucunda ulaşılan bir durum olarak değerlendirerek, ıstırapa yönelik geleneksel yanıtları aşmaya çalışır. Böylece bir bütün olarak yaşamın onaylanması, insanın kendi yaşam serüveninin bütünsel onayıyla özdeşir.

1. Trajik Yaşam ve ıstırapın Kaçınılmazlığı

Nietzsche insan varoluşunun anlamına ilişkin düşüncesinde ıstırapı, doğanın ve insan varoluşunun trajik yapısına dayalı olarak yeniden değerlendirir. Nietzsche, hastalık ve sağlık, ıstırap ve neşe arasında salınan bir varoluş olarak insanı, “en cesur ve ıstırapa en yakın” (Nietzsche, 2007, s.120), hasta bir hayvan olarak tanımlar. Bir oluş süreci olarak insanın hastalık ve sağlık arasındaki salınımı, yaratıcı-içsel dönüşümü olanaklı kılan bir yaşam serüvenini açıklar. Bu serüvende hastalık ve sağlık/ ıstırap ve neşe, sürekli kendini aşma ve dönüştürme sürecini, insan varoluşunun temel hedefi olarak belirginleştirir. Bu açıdan sağlık, hastalığı aşma kapasitesidir; neşe ise ıstırapın aşılmasıdır. Yaşamın ‘yaratım ve yıkım’, doğum ve ölüm’, ‘neşe ve ıstırap’ şeklinde tezahür eden döngüsel trajikliği, Nietzsche açısından mutluluğu ya da sağlığı nihai bir sonuç olarak hedeflemez. Devinimin

olanağının koşulu, bu tekrar eden döngüselliktir. Bu nedenle insanın kendini aşma devininin sürekliliği, bir salınım olarak onu, iki uçtan birine ulaşmış olmanın belirleniminden yoksun kılar. Bu anlamda Nietzsche mutluluğu pasif bir duyumsama olarak değil, bilinçli ve istemli eylemselliğin sürekliliği olarak düşünür. Dolayısıyla insanın sorgulama, yeniden değerlendirme, aşma ve yeni anlamlar yaratma serüveni, yaşamı onaylama ve kendi belirsiz varoluşunu üstlenme anlamında duyumsanan ebedi bir neşeyi ifade eder. Varoluşa ilişkin bu ebedi neşe ya da mutluluk deneyimi, temelde Nietzsche'nin Tragedya'nın Doğuşu'nda "Hıristiyanlık karşıtı bir öğreti olarak düşündüğü" ve "Dionysoscu" (Nietzsche, 2020a, s. 9) adını verdiği öğretisinde belirginleşen, yaşama sadık bir evetle, varoluşun trajikliğini kucaklayan, var olan her şeyle barışık, yaratıcı-özgür insan tipinin ifadesi olan Dionysoscu bilgelik deneyimidir. Nietzsche bu deneyimi şöyle anlatır:

Gerçekten de kısa anlarda ilksel özün kendisiyizdir ve onun dizginlenemez varoluş arzusunu ve varoluştaki neşesini hissederiz; Görünüşlerin mücadelesi, ıstırabı ve yok oluşu şimdi bize zorunlu görünür, yaşamın içine atılan ve itekleyen sayısız varoluş biçiminin aşırı çokluğunda ve dünya istencinin ezici doğurganlığında; varoluştaki ölçülemez kökensel neşeyle bir olduğumuz ve bu hazzın bozulmazlığını ve ebediliğini Dionysosçu bir esrime içinde sezdiğimiz o anda batar bize (Nietzsche, 2000, s. 91).

İnsanın ıstıraba ve acıya yatkın oluşu, ıstırabın insan dönüşümünü olanaklı kılan yapısını açığa çıkarır. Bununla birlikte insanlık tarihinin ıstıraba yönelik tutumları çeşitlilik gösterir. Nietzsche ıstıraba yönelik bu çok çeşitli tutumları Şen Bilim 5. Kitap, 370. Kısımda temelde iki açıdan değerlendirir: İstırabı reddetme tutumu ve ıstırabı kabul etme tutumu.

İki tür ıstırabı çeken vardır. Birincisi yaşamın aşırı bolluğundan ıstırabı çekenler, ki bunlar Dionysosçu sanatı, yaşamın trajik bir anlayışını isterler; diğerleri yaşamın yoksulluğundan ıstırabı çeker ve rahat, dingin, sakin denizleri ararlar...Yaşamın bolluğunda en zengin olan Dionysosçu tanrı ve insan hem korkunç ve şüpheli olanın görünüşüne hem de korkunç edime hatta yıkım, bozulma ve olumsuzlama lüksüne dayanabilir. O'nun durumunda kötü, absürd ve çirkin olan şey, hala bir çölü verimli bir araziye dönüştüren, yaratıcı, dölleyici enerjilerin aşırılığı nedeniyle, mubahtır. Bunun aksine yaşamda en fakir olan ve en çok ıstırabı çeken kişiler her şeyden önce ılımlılığa, yumuşak başlılığa ve iyiliğe ihtiyaç duyar ve eğer mümkünse, hasta için bir şifacı, bir kurtarıcı olan bir tanrıya ihtiyaç duyar (Nietzsche, 1974, s.328).

Nietzsche Sokrates'ten bu yana genelde tüm felsefe tarihine sinmiş ve özellikle de Schopenhauer'un kötümserliğinde belirginleşmiş olan felsefi düşünceyi, başta Hıristiyanlık olmak üzere tüm dinsel öğretileri, modern Avrupa toplumunda doruğa ulaşmış olan kültürel, ahlaki normlar ve bilimsel-

dinsel hakikat söylemlerini, ıstırabı bir şer/kötülük (evil) olarak olumsuzlayıp, yaşamdan dışlamaya hatta yok etmeye yönelik girişimler olarak düşünür. Yaşamda ıstırabın varoluşuna ilişkin negatif anlamlandırma çabaları ıstırabı yok etmeyi ve ıstırabın kaçınılmazlığı nedeniyle istencin bütünüyle reddedilmesiyle sonuçlanan nihilizmi, dolayısıyla ölüm seviciliği kışkırtmıştır. Nietzsche'nin çileci ideal olarak adlandırdığı dinsel bakış açısı ise ıstırabın kaçınılmazlığına katlanarak yaşamayı, bu dünyaya dışsal-mutlak bir saadete erişmenin ve Tanrı'yla birliğin zorunlu koşulu olarak düşünüp, ilk kez ıstırabı anlamlandıran bir perspektif sunmuştur (Nietzsche, 2007, s.120). Ama çileci idealin nihilizmden kurtuluş yolu olarak ıstırabı verdiği anlam, temelde ıstırabı arttırmaya ve bu dünya yaşamına ilişkin nefret ve hincin duyumsanmasına neden olan anlamsız, itaatkâr bir yaşama kapı aralar (Nietzsche, 2007, ss. 93-95, 104-105). Böylece dünyadaki ıstırabın kabul edilemezliği ve reddini içeren çileciliğin anlamlandırma çabası, Nietzsche açısından insanın kendini aşma ve dönüştürme yaratıcı özgürlüğünü olumsuzlayan, negatif bir çabadır.

Nietzsche bizim ıstırabıya yönelik, yaratıcı-doğru tutumumuzun olanağını değerlendirir ve bakışımızı bir prototip olarak doğayla ilksel birliği deneyimleyen Antik Yunanlıların yaşamına yönlendirir. Tragedyalarda betimlenen trajik sanat, Apollon-Dionysos'un simgelediği, yaşamın yapıcı ve yıkıcı güdülerinin döngüselliğinde duyumsanan ilksel birliği açığa çıkarır. Yaşamın trajikliğini onaylayan ve bu ilksel birliği her an deneyimleyen Dionysoscu bilge, tüm an'ların ilişkiselliğini kavrayan ve bu farkındalıkla şimdiki an'da dönüşümü ve yaratımı gerçekleştiren, yaratıcı bireydir. Nietzsche'nin 'güç istenci' düşüncesinde güç istençlerinin mücadele alanı olarak yaşam, yaratıcı bireyin gücünü artırma ve büyütme olanağının gerçekleştiği alandır. Oluşun sürekliliği, mücadele alanında direncin ya da ıstırabın sürekliliğini de birlikte getirir. Bu açıdan Nietzsche'nin yaratıcı-üstinsanı, kendini aşma ve gerçekleştirme olanağını açımlayan bu yaşam alanını ve direncin sürekliliğini neşeyle onaylayan, tamlığa ve bütünlüğe asla ulaşamamanın farkındalığıyla kendini belirsiz geleceğe açan, yeryüzüne sadık bireydir. Bu yaratıcı bireyin ıstırabıya yönelik tutumu, reddetmek ya da yok etmekten ziyade, onu dönüşümün olanağı kılma yönünde bir tutum olacaktır. Bununla birlikte Nietzsche her türden ıstırabın insan dönüşümünü olanaklı kıldığını düşünmez.

Gerçekten de ıstırabıya karşı kızgınlık uyandırmış olan şey, ıstırabın kendisi değil, onun anlamsızlığıdır; oysa ne ıstırapta kurtuluşun bütün, gizli mekanizmasını görmüş olan Hıristiyanlar ne de tüm ıstırapları ya bir seyirci ya da ıstırapları yaratan kişiler açısından yorumlayan antik zamandaki insanlar için böyle bir anlamsız ıstırap söz konusuydu (Nietzsche, 2007, s. 44).

Nietzsche ıstırabıya karşı ölümcül nefreti, ıstırap çekmeye izin verebilme yeteneksizliğini (Nietzsche, 2002, s.91) reddeder. Yaşamın onayını

engelleyen, gücü, sağlığı ve neşeyi baltalayan, bu şiddetli acılar, ıstırap çeken kişinin ıstıraptan anlam çıkarmasını, direnci ve dönüşümü engeller; dolayısıyla güçsüzlüğe, itaate, hınca ve yıkıma neden olur. Bu nedenle Nietzsche ıstırapa yönelik olumsuz tutumları reddedip, ıstırapı yeniden değerlendirerek, kendi ıstırabımızı benimseyip, bu ıstırapın getirdiği kendini aşma sorumluluğunu üstlenerek, kendimizi her an yeniden ve yeniden yaratma ve yaşamın bütünselliğini coşkun bir neşeyle duyumsama açısından, merkeziliğini yitirmiş ve kişisizleşmiş (egosuzlaşma alanında), dışsallığın içsellige, içsellığın dışsallığa sürekli akışına tabi olan ve her şeyin kendisiyle birlikte yeni bir tat aldığı, yaşamın rengiyle renklenen, bir kendiliğin olanağını açar.

2.Dionysosçu Bilgelik ve Schopenhauer'un İstenç Reddi

Nietzsche Tragedya'nın Doğuşu'nda Antik Yunan tragedyasında açılan ıstırapın kabulü ve aşılması açısından, ıstırapın yaşamla ilişkisine odaklanır. Antik tragedyalardaki üç karakter, Apollon, Dionysos ve Silenos, yaşamda ıstırapın varoluşunun farkındalığı ve ıstırapa anlam verme girişimleridir. Nietzsche'nin güçlülüğün kötümserliği ve zayıflığın kötümserliği olarak farklılaştırdığı şey, ıstırapın yaşamdaki var oluşuna ve ıstırapın anlamına yönelik farklı yorumlardır.

Kötümserlik zorunlu olarak çöküşün, yıkılışın, başarısızlığın, zayıf ve yorgun düşmüş içgüdülerin işareti midir? Tıpkı Hintlilerde olduğu gibi, tıpkı, öyle görünüyor ki bizde, “modern” insanlarda ve Avrupalılarda şimdi olduğu gibi? Güçlülüğün kötümserliği var mıdır? Varoluşun esenliğinden, taşıp coşan sağlıklılığından, bolluğundan varoluşun sertliğine, ürperticiliğine, kötülüğüne, sorunsallığına yönelik entelektüel bir eğilim? Belki de bolluktan duyulan bir acı var mıdır (Nietzsche, 2020a, s. 2)?

Nietzsche burada yaşamın temelde ıstıraplı olduğu gerçeğiyle cebelleşen kötümserliğin, bir zayıflık işareti olup olmadığını sorar ve doğrudan Hintlilere, modern çağ insanına ve Avrupalılara gönderim yapar. Nietzsche'nin zayıf ve yorgun düşmüş içgüdülerin bu insanlarına yönelik ifadesi, aslında yaşamda ıstırapın rolüyle ve dinlerin bu gerçekliğe ilişkin yorumlarıyla bağlantılı olarak düşünülebilir. Güçlülüğün kötümserliği, yaşamın temelde ıstıraplı olduğu gerçeğinin kabulüne ve bu gerçeğe rağmen yaşamın yaşanmaya değer olduğunun istemli onayına, zayıflığın kötümserliği ise kaçınılmaz ıstırap nedeniyle yaşama bağlılığın ve yaşamı onaylamanın reddine dayanır. Dolayısıyla bu üç karakterin ıstırapa yönelik farklı yorumları, güçlülüğün ve zayıflığın kötümserliği arasındaki farkın ifadesidir.

Silenos'un bilgeliği ıstırapa rağmen yaşamın yaşanmaya değer olduğu düşüncesinin olumsuzlanmasıdır.

Der ki eski bir efsane, Kral Midas bilge Silenos'u, Dionysos'un eşlikçisini, uzunca bir süre ormanda kovalamış, ama yakalayamamış. Nihayet, bir gün eline düştüğünde sormuş Silenos'a kral, insanlar için en iyi ve en mükemmel şeyin ne olduğunu. Kaskatı ve kıpırtısız olarak susmuş daymon, kral tarafından zorlanıncaya kadar; sonunda kulakları çınlatan bir kahkahayla birlikte şu sözler dökülmüş ağzından: “Zavallı, bir günlük ömürlü tür, rastlantının ve kederin çocukları, duymamanın senin için en hayırlısı olduğu şeyi söylemeye niye zorlarsın beni? En iyi şey senin için tamamen ulaşılmazdır: doğmamış olmak, var olmamak, hiç olmak. En iyi ikinci şey ise senin içindir-en kısa zamanda ölmek” (Nietzsche, 2020a, s. 27).

Nietzsche'ye göre Yunanlılar varoluşun dehşetini duyumsayıp, bu gerçeğe baş edebilmek ve ıstırapı aşabilmek ve yaşama bağlılığı sürdürebilmek için Olympos tanrılar düzenini yaratmışlardır. Böylece tanrısal dünya ile insansal dünyanın acı ve ıstırapa yazgısal ortaklığı, varoluşun bütünlüğünün, istencin onaylamasının ve insan yaşamının haklı çıkarılmasının göstergesidir. Bu açıdan Nietzsche Silenos'un bilgeliğini tersine çevirir: “Onlar için en kötü şey hemen ölmektir, ikinci en kötü şey ise ölmektir” (Nietzsche, 2020a, s. 28). Yunanlılarda yaşam yaşanmaya değer olarak duyumsandığı için, ıstırapın onaylanması, onun aşılma olanağını açığa çıkarır. Silenos'un bilgeliği ise ıstırapa yönelik yanıtı hiçlik olarak betimlediği için, hem ıstırapın onayını hem de yaşamın anlamı ve değeri sorunsalını reddeder.

Nietzsche'nin Antik Tragedya'da kaçınılmaz ıstırapa yönelik Apolloncu ve Dionysoscucu tutumlara ilişkin ifadeleri, güçlülüğün kötümserliğine örnek olarak düşünülebilir. “Yaşamın tümü görünüşe, sanata, yanılısamaya, optiğe, perspektifsel olanın ve yanılmanın zorunluluğuna dayanır” (Nietzsche, 2020a, s. 8). Trajik sanat, yaşamın birbirine zıt ama birbirini kışkırtan oluşsal karakterini (Apollon ve Dionysos olarak karakterize edilir) bir noktada birleştiren ve izleyiciyi yaşamın belirlenemez açılımının içine çekip, ıstırapı aşmaya yönlendiren yaratıcı bir etkinliktir.

Bu koroyla avunur ince duygulu ve en narin, en ağır acıları çekme yeteneğinin tek sahibi olan, sözüm ona dünya tarihinin korkunç kıyım işlerinin ortasına ve doğanın zalimliğine keskin bir bakışla bakmış olan ve istenci Budacı bir tarzda yadsımayı özleme tehlikesiyle karşı karşıya olan Helen. Sanat kurtarır onu ve sanat aracılığıyla kazanır kendisine onu –yaşam (Nietzsche, 2020a, s. 48).

Böylece Nietzsche yaşamdaki kaçınılmaz ıstırapı, hatayı, yanılısamayı onaylayan farklı bir hakikat yorumuyla, ilkçağda görünüş-gerçeklik arasındaki radikal ayrıma zıt olarak, düş dünyası ile gerçeklik dünyası arasındaki ilişkiyi bu yaşam perspektifinden ortaya koyar; dolayısıyla sanatsal duyarlılığa sahip yaratıcı insanı hem Apolloncu düş dünyasında yaratılan

yanılsamalar aracılığıyla hem de Dionysoscucu gerçeklik dünyasındaki imgeler aracılığıyla yaşamı yorumlamaya ve dönüştürmeye çağırır. Antik Tragedya Apolloncu sanatçı ile Dionysoscucu haz düşkünü arasında geçici bir birleşme sağlar. Apolloncu olan, ıstırap çekene zorunlu ve iyileştirici bir merhem olan düşsel yanılsamalar ve güzel biçimler yaratarak, yaşamın ıstırabına, görünüşe hükmederek yanıt verir ve böylece yaşamı yaşanmaya değer kılar. (Anthony, 2022, s. 49). Ama ölçülü sınırlandırma ve biçimlendirme aracılığıyla görünüşün tüm zevki ve bilgeliğine sahip Apolloncu sükûnet, beklenmedik kaotik dönemlerde bozulur ve yanılsamaların etkisi ortadan kalkar. Dolayısıyla Apolloncu principium individuationis'in (öznel olanın belirginleştiği bireyselleşme ilkesi) parçalanması ve bireysel olanın tam bir kendini unutmşluk içinde yitip gitmesi, Dionysosça esrikliği açığa çıkarır.

Apollon, görünüş içinde kurtuluşa gerçekten ulaşmanın biricik ilkesini, pirincipii individuationis'i ululayan deha olarak duruyor karşımda: öte yandan Dionysos'un mistik sevinç çığılığıyla birleşmenin efsunu parçalanıyor ve varlığın analarına, şeylerin en içteki özüne giden yol açılıyor (Nietzsche, 2020a, s. 96).

Bu esrime insanın hem kendiyile hem de doğayla barışçıl ilişkisini yaratır. Nietzsche Apolloncu ve Dionysoscucu sanatı birbirine üstün kılmaz, çünkü oluşun ya da yaşamın temel özelliği, doğanın bu iki sanatsal dürtüsünün kesintisiz birbirini gerektirmesidir. Apolloncu sanat, bireyi Dionysoscucu sanatın temsil ettiği kaostan ve bireysel çözülmenden korur; varoluşu anlamlandırmaya ilişkin Apolloncu yanılsamaların çözemediği ve yetersiz kaldığı kaotik durumlarda, Dionysoscucu coşkunluk varoluşa yönelik yeni ve belirlenemez yollar sunar (Antony, 2023, ss. 49-50). Apolloncu sanat, kaçınılmaz ıstırapa, geçici illüzyonlar yaratarak yanıt verir ve böylece bireyin varoluştaki sürekliliğini korur. Oysa Dionysoscucu sanat varoluşun kaçınılmaz gerçeğini açığa çıkarır ama aynı zamanda varoluşun bu zalimliğinin ekstatik kabulünde bireyi teskin eder.

Antik Tragedya, Apollon ve Dionysos simgeleri aracılığıyla, varoluşun gerekçesizliği ve anlamsızlığından, dolayısıyla yazgısallıktan kaynaklanan ıstırapı betimleyen canlı bir sanattır. Doğanın bu sanatsal güçlerle betimlenişi Nietzsche'ye göre, varoluşun kaçınılmaz gerçekliğini onaylayan ve tüm bireysellik iddialarından soyutlanarak doğayla ilksel birliği yakalayan, bir sanat yapıtı olarak bireyi açığa çıkarır (Nietzsche, 2020a, s.22). Burada söz konusu olan şey yaşamın değeri sorunsalı ve yaşamın onayıdır. Yaşamın yazgısallığına teslimiyet, ıstırapı aşmanın ön koşuludur. Antik Tragedya temelinde tüm dinsel öğretilere karşı gelişen, saf sanatsal, yaşama ilişkin öğretiyeye Nietzsche Dionysoscucu adımı verir (Nietzsche, 2020a, s.9). Doğayla ilksel birliğini duyumsayan Diyonysoscucu insan, varoluşun korkunç hakikatinin bilgisiyle yüzleşir ve varoluşun absürtlüğünü onaylar. İstencin yaşamı reddetme ve olumsuzlama tehlikesinin belirginleştiği bu anda iyileştirici ve kurtarıcı olarak sanat, varoluşun saçmalığına ilişkin olumsuzlama düşüncesini

kırar ve varoluşun anlamsızlığının farkındalığını aşma girişiminde, bu dünyayı olumsuzlayan çözümlerin ötesinde, varoluşun yaratıcı ve tutkulu Dionysoscu hakikatini açığa çıkarır. Böylece Nietzsche sanatın dolayımı aracılığıyla, ıstırabın Yunanlılar üzerinde dönüştürücü gücüne odaklanır ve bizi anlamsız ve kaçınılmaz ıstırabın onaylanıp, aşılmasını olanaklı kılan Dionysosçu bilgeliğe davet eder. Nietzsche Dionysos sembolü aracılığıyla Schopenhauer'in kötümserliğinin yaşam olumsuzlayıcı tavrını aşmaya ve ıstırabın onayı ve aşılmasına olanak veren, iyinin ve kötünün ötesinde, varoluşla dans edebilen, coşkun yaşam enerjisine sahip, yaratıcı, özgür ve sağlıklı bireye gönderim yapar.

Nietzsche Schopenhauer'un trajik sanata yönelik yorumu üzerinden, onun yaşamın beyhudeliğine ilişkin kötümserci felsefesini eleştirir. Schopenhauer insan varoluşunda ıstırabın yeri ve önemini vurgular ama ıstırabı bir kötülük problemi olarak ele alır. Ona göre "dünyanın var olmayışı, onun varoluşuna tercih edilebilirdir" (Schopenhauer, 1958, s. 576). Schopenhauer'e göre hayatın özündeki çile ve ihtiyaçlardan doğan sonsuz acı ve ıstırap, rastlantısal değildir; çünkü insan hayatının doğrudan amacı ıstırap çekmektir (Schopenhauer, 2021, s. 9). Böylece Schopenhauer dünyanın var olmayışının tercih edilebilir olmasını, yaşamda ıstırabın kaçınılmazlığına dayandırır. İnsan varoluşu temelde sürekli bir isteme ve çabalama arzusu olduğu için, Schopenhauer'e göre istencin doyumu olanaksızdır.

İstek, ihtiyaçtan, eksiklikten ve acıdan doğar ve istencin tatmini acıyı ve eksikliği giderse de istençler sonsuz olduğu için, bu doyum kısa sürelidir. Ulaşılan istenç nesnelere kalıcı bir doyum sağlayamaz; sadece geçici bir hoşnutluk sağlar... Bu yüzden istekle dolu olan, istemenin kölesi olan bilinç, mutluluğu elde edemez (Schopenhauer, 2010, s. 219).

İstencin doyumsuzluğu ve sürekli yeni isteklerin ortaya çıkışı, istencin tam tatminini engeller ve kesintisiz bir ıstırabı, dolayısıyla mutsuzluğa neden olur. İnsanı tatmin edilmesi zor ihtiyaçların bir bileşimi olarak gören ve bu açıdan insan hayatını bir hata olarak düşünen Schopenhauer'e göre mutluluğun ölçütü keyif ve hazzı değil, acı ve ıstırabın yokluğuna dayanır (Schopenhauer, 2021, s.13). Bu açıdan Schopenhauer'ün mutluluk, ıstıraptan özgür, kalıcı, bozulamaz bir tatminlik durumudur, ki Schopenhauer buna yaşam istencinin olumsuzlanması der (Reginster, 2008, s. 170; Schopenhauer, 2010, s. 406). İstencin kendisiyle çelişik yapısını insan ıstırabının kaynağı olarak gören Schopenhauer, bu çelişik yapının farkındalığının yaşam istencinin olumsuzlanmasını ya da istencin yadsınmasını olanaklı kıldığını düşünür. Dolayısıyla yaşam istencinin olumsuzlanması, yaşamın ıstıraplarına ve istencin hayal kırıklıklarına kayıtsız olacaktır. Böylece Schopenhauer'un varoluşun ıstırabından kurtuluş yolu olarak düşündüğü çözüm, istençsiz bir kendini olumsuzlama durumuna geri çekilmektir (Janaway, 2017, s.157).

Çünkü bu durumda birey, ıstırabın nedeni olan istencin sonsuz arzularından kurtulur; böylece arzusuz birey gerçek mutluluğu ve neşeyi elde eder.

Varoluşun kaçınılmaz ıstırabı nedeniyle yaşamı, “yaşanmaya değer olmayan” olarak değerlendiren anlayış, yaşam reddedicidir. Bunun aksine Nietzsche ıstırabı, yaşamı yaşanmaya değer yapan şeyin kurucu bir ögesi olarak görür. Nietzsche’ye göre Schopenhauer yaşamın gerçek bir doyum veremediğini ve dünyaya bağlılığımızın hiçbir değeri olmadığını, bu nedenle trajik tinin bizi teslimiyete götürdüğünü savunur (Nietzsche, 2020a, s. 10). Nietzsche burada Schopenhauer’un tragedyayı yaşamın kaçınılmaz ıstırabına dayalı anlamsızlığından geçici bir rahatlama ve teslimiyet durumu olarak görmesini eleştirir, onu Hıristiyan ahlakıyla özdeşleştirir. Çünkü her iki düşüncede de sanat, yalan ya da yanılısama olarak kendini açığa çıkarır, oysa ahlak evrensel olarak ulaşılabilir olan gerçeklik iddialarında bulunur. Bunun aksine Nietzsche ahlakı fenomenal dünya içine yani görünüş, yanılısama ve perspektif alanı içine yerleştirir (Nietzsche, 2020a, s. 9). Nietzsche’ye göre yaşam özünde ahlakdışı olduğu için (Nietzsche, 2020a, s. 9), evrensel ahlaki normlarla ya da istencin olumsuzlanmasıyla onaylanamaz. Schopenhauer’da sanat, istenci olumsuzlamayı öğrenmenin bir aracıyken, Nietzsche’de istenci koruyup, sürdürmenin ve varoluşa ısrar etmenin bir yoludur. Nietzsche’de trajik sanat, ıstırabı yatıştırmanın bir yolu değil, ıstırap deneyimi içinden geçerken dünyayla ilişkimizi yaratıcı bir şekilde yeniden kurmanın bir motifidir.

3. Çileci İdealin İstırap Yorumu

Güç İstenci’nde Nietzsche yaşamı olumlama ve olumsuzlama temelinde Dionysos ile Çarmıhtaki’ni kıyaslar.

Yaşamın kendisi, ebedi verimliliği ve tekerrürü işkenceyi, yok etmeyi, imha istencini yaratır. Diğer taraftan ıstırap çekmek – “masum olarak Çarmıha Gerilen” – bu yaşama bir itiraz, hor görülmesi için bir formül olarak kabul edilmektedir. Problemin ıstırap çekmenin anlamında yattığını göreceksiniz: Hıristiyan anlam mı yoksa trajik bir anlam mı. Birincisinde, kutsal bir varoluşa giden yol olarak ileri sürülmektedir; ikincisinde, varlık devasa bir ıstırap miktarını bile savunacak kadar kutsal kabul edilmektedir. Trajik insan en sert ıstırabı bile onaylar: bunu yapacak kadar güçlü, zengin ve kutsallaştırılabilecek durumdadır. Hıristiyan, dünya üzerindeki en küçük mutluluğu bile reddeder: rastladığı her yerde yaşamdan ıstırap çekecek kadar zayıf, zavallı ve mirastan yoksundur (Nietzsche, 1968, s. 543).

Nietzsche’ye göre sorun, ıstırabın anlamı sorunudur ve bu sorunun, ıstırabın anlamının ‘Hıristiyan bir anlam’ mı yoksa ‘trajik bir anlam’ mı olduğu konusunda ortaya çıktığını düşünür. Problem ıstırabın kaçınılmaz varoluşunu kabullenmek değil, ıstırapa verilen tepkilerdir. Ebedi bir kurtuluşa giden bir yol olarak yaşamdaki ıstırabı anlamlandıran Hıristiyan, kendi güç

istencinden eylemediği ve kendi perspektifinden ortaya koyduğu dünya yorumu üzerinden güç mücadelesine girmedeği için, güç mücadelesi alanında karşılaşılan ıstıraptan, dirençten ve acıdan kaçınan, dolayısıyla yaşamı olumsuzlayan, zavallı bir sürü insanıdır. Oysa trajik bilge olan Dionysos, kendi güç fazlalığından ve giriştiği güç arttırma ve büyüme mücadelesinde kendi yorumundan eyleyen, dolayısıyla bu alanda karşılaştığı her türden direnci cesurca aşmaya çabalayan güçlü bireydir. Çünkü o, ulaştığı durumda kalmayıp, daha fazla direnç ve ıstırap içeren durumlara gönüllü olarak atılır ve sürekli bir dönüşüm ve güç arttırma mücadelesi olarak yaşamı neşeyle kucaklar.

Nietzsche'ye göre "İstencin yadsınması, varoluşta ıstırapın anlamının yokluğu, büyük bir boşluk yaratır ve intihara meyilli nihilizmine yol açar" (Nietzsche, 2007, s. 163). Bu boşluk, Hristiyanlığın kaçınılmaz ıstırapa ilişkin açıklamasıyla doldurulmaya başlar, çünkü Nietzsche'ye göre "çileci ideal ilk kez "Niçin ıstırap?" sorusuna bir yanıt verdi ve insana bir anlam sundu" (Nietzsche, 2007, s. 162). Ama çileci idealin sunduğu anlam, ıstırapı yok etmeye ya da ondan kaçınmaya çalışan bir çözüm sunar.

Tanrı, insanı mutlu, aylak, masum ve ölümsüz yaratmıştır. Şu andaki hayatımız, yanlış, bozulmuş, günahkar bir varoluş, ceza yaşamıdır--Acı çekmek, mücadele etmek, iş ve ölüm, uzun sürmemesi gereken, tedavi gerektiren—ve tedavisi olan!-- bir şey olarak yaşama karşı bir itiraz nedeni ve soru işareti sayılmaktadır... Yaşamın doğal karakteri gidişatı bir lanettir. İsa, kendisine inananlara normal durumlarını geri vermektedir. Onu mutlu, aylak ve masum yapmaktadır İnsanın ölümden ve günahant kurtulduğu (Hiçbir savunması olmayan iddialar)—daha da vurgulanarak kilise tarafından öne sürüldü. "Günahant arınmıştır"—kendi eyleminden dolayı, sert bir mücadele sayesinde değil, kurtuluş eylemi sayesinde özgürlüğüne kavuşmuştur—sonuç olarak mükemmel, masum ve cennetlidir.

... Mücadelenin, büyük uğraşların, ihtişam ve karanlıklarla dolu şu andaki varoluşun tamamı kötüdür, sahte bir varoluştur. Görevin bu sahte varoluştan geri alınması gerekir (Nietzsche, 1968, s. 130).

Hristiyanlık, kurtuluş aracılığıyla ıstıraptan özgür, sonsuz mutluluğa dayalı bir öte-dünya ideali sunar. O halde bu dünyada ıstırapın varoluşunun nedeni sorununa bir yanıt vermek gerekir. Nietzsche çileci idealin ıstırapın kaçınılmaz varoluşuna verdiği anlamı açıklamak için iyi ve kötü kavramlarının kaynağına odaklanır. Nietzsche'ye göre iyinin ve kötünün kaynağı, daha alçak ruhlu, köylü, bayağı, kölelere karşı daha soylu, güçlü, yüksek ruhlu efendilerin, güç istençlerinden kaynaklanan yaratıcı değerlerle oluşturdukları eylemleri iyi, karşıt eylemleri de kötü olarak değerlendirmelerine dayanır (Nietzsche, 2007, s.11-12). Soylu insan, değerleri kendisi belirler ve onaylanma ihtiyacı hissetmez. Bunun aksine

ezilmiş, acı çeken ve özgür olmayan köleler, efendilerin erdemlerine kuşkuyla bakar ve onların değerlerini tersine çevirir. Güç, yaratıcılık, özgürlük, bolluk, bencillik, direnç ve gücü arttıran ıstırap, yani efendinin iyileri, köle ahlakında kötü olan değerlerdir. Köle ahlakı varoluşun acılarını hafifletmeye hizmet eden özellikleri dolayısıyla tevazu, iyilik, merhamet, yardımseverlik, ve eşitlik gibi değerleri iyi olarak değerlendirdiği için, “o özünde bir yararlılık ahlakıdır” (Nietzsche, 2002, s. 156). Nietzsche’ye göre Rahip ruhlu Yahudilerin aristokrat değerleri tersine çevirip, değerleri yeniden değerlendirmesiyle birlikte “ahlakta köleler ayaklanması” başlamıştır (Nietzsche, 2002, s.84).

Ahlaktaki köle ayaklanması hıncın yaratıcı hale gelmesi ve değerler üretmesiyle başlar. Kendi güç istencinden eyleyen efendi, kendine evet der; dolayısıyla onun eylemi gerçek bir eylemdir. Oysa kölenin eylemi kendine yönelik bir eylem değil, dışta olana, efendiye hayır demeye dayalı bir eylem olduğu için, gerçek bir eylem değildir. Bu açıdan kölenin hıncı, eylemlerinin yadsınmasından dolayı efendiye karşı beslediği gizli intikamdan kaynaklanır. Nefret dolu kölelerin tek yapabileceği şey, soylu değerleri yeniden değerlendirmek ve tersine çevirmektir. Çileci rahip yaşamı değerden düşürür. “Çileci yaşam durumunda yaşam, farklı bir yaşam biçimine köprü olarak görülür; Çileci, yaşamı, sonunda başlangıç noktasına dönen yanlış bir yol ya da davranışlarla düzeltilen--düzeltmesi gereken bir hata olarak ele alır” (Nietzsche, 2007, s. 85). Çilecilik, yaşama karşıt olan hıncı duygusunun dışavurumudur. Gönüllü olarak kendini feda edip, kendine eziyet ederek, kendini yok etmeyi isteyerek, kendini yoksun kılarak oluşun döngüselliğini reddeden çileci yaşam, yaşama karşıt bir yaşamı savunduğu için kendisiyle çelişir. Bu nedenle Nietzsche’ye göre “çileci yaşam, bütün gücüyle kendini ayakta tutmaya çalışıp, varlığı için savaşıyor yozlaşmış bir yaşamın korunma ve kutsallaştırma içgüdüsünden kaynaklanır” (Nietzsche, 2007, s. 88).

Çileci rahip bu dünyada var olmanın değerini bir öte-dünya ve sonsuz kurtuluş vaadine dayandırarak, sürünün ıstırapına anlam veren bir çobandır (Nietzsche, 2007, s. 88). Ama Nietzsche’ye göre “çileci rahip aslında ıstırapın kendisiyle savaşıyor, ıstırap çekenin isteksizliğiyle, ıstırapın nedeniyle, gerçek hastalıkla değil” (Nietzsche, 2007, s. 95). Çoğunluğun yaşama karşı bezginliğiyle savaşmak için çileci rahip çeşitli teselli araçları sunarak, ıstırapı yatıştırmaya çalışır. Dolayısıyla çilecilik, çöküntünün, yorgunluğun ve fizyolojik engellenmenin yarattığı ıstırapın nedenini ve tedavisini psikolojik ve ahlaksal alanda arar.

Böylece öncelikle yaşamın farkındalığını en düşük noktaya indirgeyen metotlar aracılığıyla, bu uyumsuzluk duygusuyla savaşıyoruz. Elden geldiğince isteme ve arzu tümüyle yok edilir. Duyguları ve kanı ortaya çıkarmış olan her şeyden kaçınılmalıdır. Aşk yok, nefret yok; ılımlılık var; intikam yok; refah yok; çalışma yok; dilenme var; mümkünse kadınla ilişki yok ya da mümkün olduğu kadar çok azı var...

Ahlakın ve psikolojinin ifadeleriyle “benliğin kaybı” ve “kutsallaştırma”. Fizyolojinin ifadeleriyle “hipnotize etme” (Nietzsche, 2007, s. 97).

Hinduizm, Budizm ve Hıristiyanlık başta olmak üzere tüm dinsel öğretilerin temel amacı, bireysel ruhu iyinin ve kötünün, hayrın ve şerrin, yaşam ve ölüm çarkının ötesine, mutlak kurtuluşa erdirmektir. Böylece çeşitli hipnotize araçlarla birey, yaşamın trajik varoluşundan, bu dünyadan uzaklaşarak, kendi varoluş bilincinden ve ıstıraptan özgürleşir.

Bununla birlikte çöküntü durumlarına karşı geliştirilen başka bir teknik de mekanik etkinliktir. Mekaniksel bir etkinlikle meşgul olan kişinin bilinci bu etkinlikle meşgul olduğu için, kendi ıstırapından uzaklaşmış ve rahatlamış olur.

Mutlak bir düzenliliğe, anlamsız bir boyun eğişe, tek tip bir yaşam biçimine, dolu bir zaman anlayışına, kişisizleştirme ve kendini unutturmaya dayalı bu mekanik etkinlik, bu etkinlik aracılığıyla ötekilere yardım etme, onlara bir nimet sunma anlamında etkinliği gerçekleştiren bireyde küçük hazlar yaratır (Nietzsche, 2007, s.100).

Böylece ötekilere yardım etmede duyumsanan üstünlük, teselli, ödül, rahatlama anlamında kişiyi mutlu kılar. Kişinin kendinden nefret ve memnuniyetsizlik duygusundan kaçınmasını olanaklı kılan iyilik yapma, yararlı olma, ödüllendirme anlamında komşu sevgisi ve ezilmişler topluluğu oluşturma arzusu da küçük hazlara dayalı teselli araçlarıdır. Böylece bireyin kendine ve dünyayla ilişkisine yönelik odağı, topluluğun ihtiyaçlarına ve refahına yönlendirilir.

Çileci rahip aynı zamanda ezilmiş, köle ruhlu, hastalıklı sürüyü hem sağlıklı olanlara karşı hem de sürünün kendine karşı korur (Nietzsche, 2007, s. 92). Çünkü sürünün sağlıklı olana karşı beslediği kötülük ve kendi ıstırapının bir sonucu olan hınç duygusu, sürü topluluğunu ortadan kaldırma tehlikesi içerir. Çileci rahip bu tehlikeyi engellemek için, “hınç duygusunun yönünü değiştirir” (Nietzsche, 2007, s. 93). Her ıstırap çeken kişi, kendi ıstırapının suçlusunu arar ve ıstırapına neden olan suçlu üzerine kendi duygularını boşaltarak, acısını yatıştırır. Ama çileci rahip hastalara, kendi ıstıraplarının nedeninin kendileri olduğunu söyleyerek, hıncın yönünü değiştirir (Nietzsche, 2007, s. 94). Böylece çileci rahip ıstırap çekenin ıstırapını durdurmanın bir aracını sunar ve ıstırapa anlam verir. Arzu ve içgüdülerinin esiri olan insan, bu arzulara boyun eğdiği sürece ıstırap çekecektir. Çileci rahip, günah, suçluluk, ceza, lanet gibi kavramlar aracılığıyla kendilerini disipline edip, denetleyerek kendilerini yenmeye kışkırtarak sürüyü zararsız kılmaya ve sömürmeye çalışır. Böylece hastalığı tedavi etmek yerine, yalnızca geçici bir rahatlama sağlar ve sadece çöküntüyle ve memnuniyetsizlikle savaşır. Dolayısıyla hasta artık sadece hasta değildir,

hasta bir günahkara dönüşür, hasta daha da hastalanmış olur ve daha fazla ıstırabı ister hale gelir.

Nietzsche çileci rahibi ıstırabın gerçek nedenlerine değil, ıstırabı geçici olarak yatıştırmaya yönelik tutumu nedeniyle eleştirir. “Onun ıstırabı yatıştırma aracı olarak kullandığı suçluluk psikolojisi hastayı arınmış, kısırlaştırılmış ve evcilleştirilmiş hale dönüştürür” (Nietzsche, 2007, s. 106). Çileci rahip kişinin ıstırabına anlam vermiş ve belli bir derecede onu yatıştırmıştır ama aslında Nietzsche’ye göre onun ıstırabına verdiği anlam, ıstırabın gerçek anlamı değildir, çünkü bu eğreti anlam hastanın ıstırabını daha da arttırır. Böylece tüm varlık doluluğundan, yaşam istencinden, kendi olma deneyiminden soyutlanan ve kurtuluş idealleri aracılığıyla kendinden ve dünyadan uzaklaşan hastalıklı insan, güçsüzlük, yoksunluk, tevazu gibi sözde erdemleri aracılığıyla kendine ihanet eder.

Bununla birlikte Nietzsche’ye göre varoluşun kaçınılmaz ıstırabını kendinden gizlemenin ve çeşitli sözde araçlarla ıstıraptan özgürleşmenin bir diğer örneği de son insan topluluğudur (Nietzsche, 2020b, s.10). Nietzsche kendi çağının refah ve mutluluk idealine ilişkin eleştirel düşüncesini şöyle ifade eder:

Olmuş olduğu kendini hiç sorgulamayan, kendini aşağılamayan, yaşamın zor yönlerini terk eden, hasta olmaya ve güvensizlik duymaya günahkârlık gözüyle bakar, herkesin aynı olduğu ve aynı şeyi istediği uzlaşımsal bir durumu, dolayısıyla salt sağlığı ve mutluluğu talep eden bu temkinli insan topluluğu (Nietzsche, 2020b, ss. 11-12).

Aslında bu refah toplumu, mümkün olduğu kadar acıdan kaçan ve daima en yüksek hazzı elde etmeyi amaçlayan ve böylece mutluluğu, acı ve ıstırabın yokluğuyla özdeşleştiren modern topluma yönelik Nietzsche’nin eleştirisini sembolize eder (Scolari, 2020, s. 75). Son insan toplumu gibi modern toplum da bütünsel mutluluğu amaçlar. Bu refah şehirlerinde dinsel, bilimsel ve politik söylemler, insanlıktan ıstırabı yok etmeye ve onlara sahte bir mutluluğu sunmaya çalışır; böylece kişiyi kişiselliğin en özsel unsurundan, ıstırabın, rahatsızlığın, çatışmanın ve terörün zorunluluğundan soyutlayarak, onların istencini ve değerini küçümser. Oysa Nietzsche’ye göre “kişinin cennetine giden yol, kendi cehenneminin şehvet düşkünlüğünden geçer” (Nietzsche, 1974, s. 269). Böyle bir toplumda yaşamayı seçen birey, ıstırabı ve hoşnutsuzluğu nefret verici olarak, yok edilmeyi hak eden olarak, duyumsar, çünkü ıstırap, varoluşun hemen yok edilmesi gereken bir kusurudur. Bu amaçla oluşun kaçınılmaz ikilemini bir hastalık, bir hata olarak düşünen topluluğun üyeleri, yaşamın zor yönlerini ve yaşamda ıstırap veren durumları yaratan yerleri terk ederek, bütünsel mutluluğu icat ettikleri şehre yerleşmişlerdir. ıstırabı kendinden gizlemeye ve hatta yok etmeye yönelik bu tutum, var olan her şeyin aynı amaca, daha iyiye ve daha çok mutluluğa yöneldiği ve refah içinde bir şimdi uğruna varoluşun engin neşesinden yoksun,

tüm durumlarda uyumsuzluğu reddedip, uyumu arayan, kendinden hoşnut, haz düşkününü insanların benimsediği bir tutumdur. Hazzın bu kitlesel üretimi, Nietzscheci anlamda gerçek, ebedi neşenin başarılarını engeller. “Tüm yaşam bir neşe pınarıdır ve zayıf insanlar bu pınarları zehirler” (Nietzsche, 2020b, s. 208). Kendinden hoşnut insan, yaşamın ıstırabı gizleyen yönlerine değer verir ve anlık haz ve mutluluğu en yüksek değer olarak benimseyip, kendini aldatma durumu içinde yaşar.

Nietzsche utanca ve suçluluğa dayalı dinsel ve ahlaki öğretileri, Silenos’un bilgeliğinin sembolize ettiği Schopenhauer’in istencin reddi çözümünü, mekanik aktivitenin ıstıraptan kaçınma girişimini ve tüm dinsel, etik, metafiziksel ve bilimsel öte-dünyevi hakikat arayışlarını ve modern kültürün kendinden hoşnut insan idealini reddeder; dolayısıyla güç istenci temelinde kendine saygı, cömertlik ve yaratıcılık gibi değerler aracılığıyla yaşamın bütünsel onayını, bu öğretileri aşmanın yolu olarak görür ve yaşam arttırıcı, büyüme, güçlenme ve dönüşümü olanaklı kılan ıstırabı onaylar. Nietzsche’nin reddettiği şey, ıstıraba yönelik ölümcül nefrettir (Nietzsche, 2002, s. 91). İstırabın yeniden değerlendirilmesi, yaşamın bütünsel onayını gerektirir. Bu bütünsel onay sadece varoluşun kabul edilmiş yönlerini değil, bugüne kadar reddedilmiş yönlerini de onaylamayı gerektirir.

Varoluşun bugüne kadar inkâr edilen taraflarının sadece gerekliliğini değil, arzu edilebilirliklerini de algılamak, bu durumun bir parçasıdır; ama sadece onların bugüne kadar (belki de tamamlayıcısı veya önkoşulu olarak) onaylanmış taraflarla bağlantılı arzu edilebilirliğini değil, kendi uğruna, varoluşun daha açık bir dışavurumunu bulabileceği daha güçlü, daha verimli ve daha gerçek tarafları olarak (Nietzsche, 1968, ss. 536, 537).

Dolayısıyla yaratıcı insanın büyüklüğü, onun bir bütün olarak yaşamı onaylamasına dayanır. Nietzsche’nin ıstıraba yönelik tutumu ıstırabı, insan büyüklüğü ve gelişimi için zorunlu olarak görmesidir.

4. Nietzsche’nin İstıraba Yönelik Alternatif Çözümü

Nietzsche, ıstırabı yok eden, gizleyen ya da ıstıraba teslim olan tutumları reddederek, bu öğretilerin tam zıttı olan bir çözüm sunar. Nietzsche Şen Bilim’de ıstırabın, ıstırap çeken kişi için pozitif bir değere sahip olduğunu söyler.

Eğer sen ıstırabı şer olarak, nefret verici olarak, varoluşun bir kusuru olarak, yok edilmeye değer olarak deneyimlersen, kalbinde aynı zamanda, belki de acıma dininin annesi olan, başka bir din barındırdığın aşıkardır: Konfor dini. İnsan mutluluğundan ne kadar da az şey bilersen, o kadar uyumlu ve iyilikseversindir. Çünkü mutluluk ve mutsuzluk kız kardeştir, hatta birlikte büyüyen ikizlerdir (Nietzsche, 1974, s. 270).

Nietzsche burada ıstırapın dolayımı aracılığıyla insan gerçekliğinin büyüme olgusunu ele alır. “Her bireyin kendi yaşam anlatısı içinde duyumsanan ıstıraplar, bireyin kendine ilişkin derin bir anlayışı, psikolojik gücü, yeni duyumsama ve eyleme kapasitelerini kazandığı, bütün bir silsile ve bağlantının bir parçasıdır” (Janaway, 2017, s.164). Dolayısıyla Nietzsche’nin büyük insanı, kendi psikolojik büyüme olgusunu oluşturan tüm bir silsilenin temel parçası olan ıstırapı, gönüllü olarak isteme nedenine sahiptir; aksi halde ıstırap olmaksızın tüm yaşamının yoksullaşacağına bilincindedir. Nietzsche salt anlık haz ve mutluluğa yönelik konfor arayışının ıstırap üzerindeki üstünlük iddiasını reddeder. Her durum ve koşulda konfor elde etmeyi amaçlayan modern insanlık, insan mutluluğuna ilişkin hakikatten yoksundur. Çünkü mutluluk ve mutsuzluk ya da haz ve acı birbirine zıt değil, bütünün birbirini tamamlayan döngüsel parçasıdır (Nietzsche, 1968, s. 371). Nietzsche haz ve acıyı özellikle güç istenci ve kendini aşma bağlamında birbiriyle ilişkilendirir. Ona göre mutluluk ya da neşe, ıstırap olarak deneyimlenen direnci aşma duygusudur. “İyi nedir? İnsandaki gücü, güç istencini, güç hissini artıran her şey. Kötü nedir? Zayıflıktan kaynaklanan her şey. Mutluluk nedir? Bir direnci aşma duygusu, gücü artırma duygusu” (Nietzsche, 2004, s. 104). Bu, mutluluğun ıstırapla zorunlu ilişkisine gönderim yapar. Aynı sürecin birbirinden ayıramaz iki yönü olan ıstırap ve neşe, büyük mutluluğu deneyimlemenin olmazsa olmaz öğeleridir. Ama bu, mutluluğun ıstırapı haklı çıkardığı anlamına gelmez (Nietzsche, 1996, s.190). Güç istencine karşı ıstırapın yarattığı yıkım ve direnç, ıstırapa rağmen neşe ve anlam yaratmanın zorunluluğunu açığa çıkarır. Dolayısıyla Nietzsche açısından büyük, yaratıcı insan, ıstırapa yönelik tutumunda tek başına ‘kendi olmaklığı’ ve mutluluğu yaratma zorunluluğundan ıstırap çeken insandır. Bu açıdan Nietzsche’de ıstırap, insanın kendine ilişkin gerçekliği görmesine ve bu gerçekliğin rengiyle yaşamındaki her şeyi renklendirip, neşe duymasına olanak tanıyan bir yoldur. Nietzsche bu gerçekliğin rengiyle renklenen bu farkındalığa büyük ıstırap der:

Yalnızca büyük acı, zaman alan uzun, yavaş acı---adeta yeşil bir odunla yakıldığımız acı---biz filozofları nihai derinliklerimize inmeye ve her türlü güveni, araya bir peçe sokan, ılımlı ve aracı olan, iyi huylu her şeyi, daha önce içinde kendi insanlığımızı bulduğumuz ortamı, bir kenara bırakmaya zorlar. Böyle bir acının bizi ‘daha iyi’ kılacağından şüpheliyim, ama bunun bizi daha da derinleştirdiğini biliyorum.

İster ne kadar işkence görürse görsün, işkencecisine dilinin şerriyle karşılık veren Amerikan Kızılderilisiyle eşit olarak gururumuzla, küçümsememizle, istenç gücümüzle, buna karşı koymayı öğrenelim, isterse acıdan, sessiz, sağır, sert bir teslimiyete, kendini unutmaya, kendi kendini yok etmeye geri çekilelim: Böylesine uzun ve tehlikeli kendine hakim olma egzersizlerinden kişi, birçok soru işaretleriyle birlikte, her şeyden önce bundan böyle daha önce sorguladığından daha derin, daha sert, daha şeytani ve daha sessiz bir sorgulama istenciyle birlikte, farklı bir kişi olarak ortaya çıkar.

Yaşama olan güven kaybolmuştur; yaşamın kendisi bir sorun haline gelmiştir. Yine de bunun, ‘insanı zorunlu olarak karamsar hale getirdiği’ sonucuna atlamamak gerekir. Yaşam sevgisi bile hala mümkün, yalnızca kişi, farklı sever. Bizde şüphe uyandıran şey, bir kadına duyulan aşktır.

Ancak sorun olan her şeyin çekiciliği, bir x’den alınan tat, böyle daha spiritüel, daha spiritüelleşmiş insanlarda o kadar büyüktür ki, bu zevk, sorun olan şeyin tüm sıkıntılarının, tüm belirsizlik tehlikesinin hatta sevenin tüm kıskançlığının üzerinden, parlak bir alev gibi tekrar tekrar parlar. Şimdi biz yeni bir mutluluğu biliriz (Nietzsche, 1974, ss. 36-7).

Nietzsche’ye göre büyük ıstırap insanın varoluşu üzerine tüm yıkıcı akışıyla, insanın kendine ilişkin gerçek bir vizyona ulaşması sağlar. Böyle ıstırap çeken insan bu en berbat anda, kendi derinliklerine ulaşır ve bu karanlıkta kendi aydınlığını keşfeder. İnsanın ıstırap aracılığıyla yüzeyden derinliğe doğru bu yolculuğu, ruhun dönüşümün, dolayısıyla Nietzscheci neşenin serüvenidir. Kuşkunun öğretmeni olarak ıstırap (Nietzsche, 1974, s. 36), kaynağa inme anlamında kendini sorgulama etkinliğini olanaklı kılar. Ancak burada ulaşılan kaynak, nesnel bir hakikatten ziyade, insanın belirsiz varoluşudur. Büyük ıstırapın dönüştürdüğü trajik ruh için artık hakikat istenci, çekiciliğini yitirmiştir. Bu ruh her şeyi bilme, bulma ve anlama istenci yerine, bilmecelerin, rastlantıların ve belirsizliklerin kurtarıcısı ve kendinin özgür yaratıcısı olma istencini gerçekleştiren insandır. Dolayısıyla acı ve ıstırapı deneyimlemiş insan, bu ıstırap aracılığıyla, bugüne kadar kendini mahkûm ettiği aldatıcı yanılgılardan uzaklaşıp, kendinin dışına çıkar ve dışsal dünyanın farkındalığını kazanır. Böylece dönüştürücü ıstırap, aldatıcı bir kendilik bilincine yönelik kişisizleşme ve yabancılaşmadır (Scolari, 2020, s. 80). Şiddetli ıstırapı deneyimleyen insan, bu ıstırap aracılığıyla, içinde bulunduğu dünyanın gizemini çözmeye, bu dünyanın dışına çıkmaya, dışarıda olan şeyleri öğrenmeye, dolayısıyla ‘benim dünyam’ dediği ve merkezinde kendisinin bulunduğu alanı terk etmeye başlar. İnsanın kendi benlik anlayışına ilişkin sorgulaması, kendine ilişkin tüm kabulleri ve maskeleri kökünden sökmesine ve kendi merkezi kimlik bilincini kırmasına, dolayısıyla onu kendinin ötesine ulaştıran, kendini aşmasını sağlayan dönüşüme olanak tanır.

Nietzsche’ye göre özgür, güçlü tinler acı ve ıstırapı ortadan kaldırmak ya da yatıştırmak yerine her zamankinden daha büyük ve daha kötü ıstıraplar ister (Nietzsche, 2002, s.116). Çünkü yalnızca özgür tinler, büyük ıstırap aracılığıyla insandaki yükselişi, özgürlüğü, yaratıcılığı ve dönüşümü olanaklı kılar. İnsanın kendinde bir parça, bir fazlalık, bir anlamsızlık ve bir kaos olarak var olan malzemeyi, yaratıcı bir heykeltıraş gibi kozmosa dönüştürmesi, kendini biçimlendirip, arındırması için, zorunlu olarak ıstırap gereklidir. Böylece Nietzsche hareketin, dolayısıyla yaşamı olumlamanın koşulunu güç istencine dayalı ıstırapta bulur. Bu nedenle bireysel bir düzeyde ıstırap, bireyin varlığının büyümesi ve güçlendirilmesi için bir fırsat sağlar (Wrisley, 2023, s. 20). Dolayısıyla Nietzsche insanın büyüklüğünü, direncin

aşılması ve güç açısından ele alır. Büyük insanın nihai amacı ıstırabın yok edilmesi ya da mutluluk değil, gücü arttırmaktır. Yaşamın trajik ve kaotik varoluşu yani güç istencinin sürekli belirişini olarak mücadele, tüm insani deneyimlerde ıstırabın zorunlu refakatini gerektirir. “Bizim ıstırap çekme derecemiz, yaşamın bireysel bölümlerini seçip, ayır eden şeydir; ıstırap, insan deneyimini birleştiren ayırt edici unsurdur” (Wyrembeck, 2019, s.5). ıstırabın anlamı ve değeri, onun güç istenciyle birliğinden kaynaklanır. Büyük insan, yaşamın her anını, yaşamı onaylama ve ıstırabına değer verme fırsatı olarak üstlenir. Bununla birlikte Nietzsche bir amaca ulaşmak için bir araç olarak ıstırabı değer vermez. ıstırabın araçsal değeri, ıstırabı bir kötülük olarak düşünmeyi zorunlu kıldığı için Nietzsche ıstırabın kendinde değer olarak görülmesi gerektiğini düşünür. Bu şekilde düşünülen ıstırabın değeri, kişinin tekil yaşamındaki yerine bağlı olarak belirlenir. Nietzsche Hristiyanlığın ıstırabı verdiği araçsal değeri reddeder.

Hristiyanlık ıstırabı belli bir amaca, ebedi kurtuluş ve özgürlük amacına ulaşmanın bir aracı olarak değer verir. Böylece kişi günahattan özgürleşmek için, mücadele sürecini anlamsız kılar ve çabadan vazgeçer. Bu nedenle Hristiyan ahlakının evrensel değerleri, direnci, dolayısıyla mücadele, kaos ve ıstırabı yatıştırıp, yok etmeye çalışan ve bunun yerine mutlak teslimiyeti, edilgenliği, eşitliği egemen kılan değerlerdir. ıstırabın araçsal değeri, onun insani deneyim alanından yok edilmesini gerektirir. Oysa mücadele sürecinin kendisi ve bu süreçte karşılaşılan zorlukları aşma zorunluluğu, ıstırabı kendinde bir değer olarak belirginleştirir. O nedenle yüksek tinler kendi güç istencisini, bu istence yönelik direnci aşarak deneyimler ve direncin aşılmasıyla ulaşılan amaç, yaratıcı insan için nihai bir hedef değildir. Çünkü o güç istencisini somutlaştıran sürecin kendisine değer verir ve bu anlamda sürekli yeni bir direnci arzular. Dolayısıyla Nietzsche’de ıstırap, ulaşılabilecek bir iyi için bir araç olarak değil, iyinin bir bileşeni olarak değerlidir.

Güç istenci temelinde ıstırabı yeniden değerlendiren Nietzsche insan büyüklüğünü yaratıcılıkla özdeşleştirir. Büyük yaratıcı insanlar, gücü kendi elinde tutar ve kendilerini yaratıcı ve derin bir istence göre şekillendirir. “Onun icat etme ve gerçeği gizleme gücü, sürdürülen baskı ve içgüdüler altında mücadele etmek zorundadır; onun yaşama istenci, koşulsuz ve aşırı bir güç istencine genişletilmelidir” (Nietzsche, 1968, s. 502). Böylece Nietzsche ıstırabı direncin aşılması ve güç açısından yaratıcılıkla özdeşleştirir. “Yaratıcı birey, yaratıcı aktiviteye değer veren ve bu nedenle kasıtlı olarak aşılacak zorlukları, meydan okunacak ve ötesine geçilecek sınırları arar” (Reginster, 2008, s.191). Bu anlamda yaratıcı etkinlik, kişinin kendi sınırlarıyla yüzleşmesini, sınırları aşmasını ve sürekli yeni dirençlere yönelip, deneyim alanını genişletmesini olanaklı kılan, dolayısıyla bireyin kendine bir değer olarak benimsediği etkinliktir. Bu açıdan Nietzsche yaratıcı insanı şöyle tanımlar: “İnsan bir iptir, hayvan ile Üstinsan arasında gerilmiş-bir ip ki uzanır bir uçurumun üzerinde. Tehlikeli bir öteye geçiş, tehlikeli bir yolda

oluş...İnsanı büyük yapan onun bir amaç değil, bir köprü olmasıdır” (Nietzsche, 2020b, s. 8).

Nietzsche büyüklüğü aynı zamanda insanın kendi ruhunda birçok farklı güdülerini uyumlu bir şekilde birleştirip, organize etme gücü olarak düşünür. “Yaratıcı güç bolluğu ve asalet, kendisi-için-olmayı istemek, başka türlü olabilmek, yalnız başına durmak ve kendi gücüne dayanarak yaşamak zorunda olmak-tüm bunlar “büyüklük” kavramına dahildir” (Nietzsche, 2002, s.107). İnsanı aşılması gereken bir şey (Nietzsche, 2020b, s. 6) olarak tanımlayan Nietzsche için büyük ruhlar kasıtlı olarak aşılması gereken dirençleri ve sınırları arar. Çünkü direnç ve sınır, insanın kendini aşabilmesinin, varoluşunun belirsiz geleceğine yönelebilmesinin, ruhun kendine olan uzaklıklar ufkunun genişleyebilmesinin zorunlu koşuludur. Birbiriyle çatışan ve kişinin ‘kendi olmasına’ direnç gösteren güdülerini organize edebilen, dolayısıyla kendi içsel gerilimlerini aşabilen büyük ruhlar, aynı zamanda kendi büyüklüklerini olanaklı kılan çelişkileri ve sınırları da sürekli olarak yaratmaya, yeni problemler oluşturmaya kendini yazgılı kılan ruhlardır. Dolayısıyla Nietzsche’de amaç, mutlu olmak ya da ıstırapı yok etmek değil, güç arttırmak, yaratıcı-özgür-büyük tin olarak kendi-olmaktır.

Yaratıcılık ve ıstırap arasındaki ilişkiyi Nietzsche şöyle açıklar: “Yaratmak, acılardan büyük kurtuluştur ve yaşamın hafiflemesidir. Ama yaratıcı olmak için acı çekmek gerekir, pek çok dönüşümden geçmek gerekir” (Nietzsche, 2020b, s. 81). İstırap, yaratıcılığın zorunlu bir bileşenidir. Yaratıcı eylem ya da kişinin ‘kendi-olma’ edimi, kişinin gönüllü olarak olmuş-olmuş-kendindeleri aşmaya yönelik çabasında, bu geçmişliğin ya da olmuşluğun ortaya çıkardığı direncin, onun dönüşümüne katkı yaptığı ıstırapın değerine dayanır. Dolayısıyla yaratıcı birey, yaratım etkinliğinde açığa çıkan direnci ve direncin yarattığı ıstırapı benimser ve onu kendinin kılar. Böylece Nietzsche ıstırapa yönelik negatif yanıtları tersine çevirir; dolayısıyla ıstırap artık kendinde bir ‘kötü’ olarak düşünülüp, yok edilmeye çalışılmaz; aksine büyük-yaratıcı bireyde ıstırap, Nietzscheci iyi’nin (yaşamı onaylamaya dayalı ebedi neşenin) bir bileşenine dönüşür.

Nietzsche’ye göre derin ıstırap, insanlar arasında bir hiyerarşi oluşturur. “Derin ıstırap, seni seçkin kılar; ayırır” (Nietzsche, 2002, s. 166). İnsanların çektiği ıstırapın derinliği bu hiyerarşiyi yani yüksek ve zayıf tinleri belirler. Derin ıstırap çeken kişi, tek başına ulaştığı korkunç yerlerin bir bilgisini edinir (Nietzsche, 1997, s. 69) ve onu soylu kılan, merhamete karşı hoşnutsuzluğudur. Oysa bu hiyerarşide daha düşük tipler, varoluşun korkunç hakikatine ilişkin bu bilgiyi edinseler de, bu gerçekten korkar ve ötekilerin merhametine sığınır. Burada Nietzsche’nin kastettiği bilgi, varoluşun aynı anda yaratıcı ve yıkıcı, neşeli ve ıstıraplı, korkunç gerçeğiyle yüzleşen ve bu gerçek karşısında kendi özgür eylemleri aracılığıyla varoluşa anlam ve değer vermek zorunda olduğunun farkındalığıyla, dünyada-bulunmuşluğun tüm sorumluluğunu tek başına gönüllü olarak üstlenen, dolayısıyla tüm bu

yazgısallığı seven ve isteyen soylu kişinin bilgisidir. Daha düşük tipler bu bilgiyle yüzleşmesine rağmen, bu gerçeği reddedip, tüm sorumluluğu bir öte'ye (öte-dünya, Tanrı, tüm belirlenmiş ahlaki, bilimsel, dinsel ve kültürel normlar v.b.) atfederek, onun merhametine sığınır. Soylu insan kendi ıstırabını tek başına üstlenir, kendine inanır ve güvenir, dolayısıyla kendi sorumluluğunu bir öte'ye devretmez. Kendi sorumluluğunu üstlenebilmenin yarattığı ıstırabın büyüklüğü ve bu ıstırabı gönüllü olarak arttırma çabası, insanlar arası hiyerarşide en yüksek düzeyi belirler.

Yüksek ruhlar ile zayıf ruhlar arasındaki zıtlık, mutluluğun iki farklı yorumuna dayalı, iki farklı yaşam tarzını ifade eder. Yüksek ruhun ya da üstinsanın deneyimlediği Nietzscheci mutluluk, direnci aşma ve güç artışı duygusudur (Nietzsche, 1968, [1022 ve 1023. Fragmanlar], ss.529-30; Nietzsche, 1997, s. 68). Oysa zayıf ruhun ya da Nietzsche'nin 'son insan' dediği toplumun deneyimlediği mutluluk, hazzı, konforu, rahatlığı ve acı ve ıstıraptan yoksun ideal bir yaşamı hedefleyerek, yaşamın trajik varoluşundan ve insanın kendini aşma gerçekliğinden kaçıp, öteye ve ötekine feda edilen bir yazgısallığa teslimiyete dayanır. Nietzsche'nin acınası hoşnutluk dediği mutluluk, bireyi ona empoze edilmiş değerleri içselleştirerek yaşamasına, dolayısıyla acıdan kaçınan ve hazzı arttıran eylemleriyle, ötekinin arzulanmış nesnesi olmaktan duyumsadığı mutlulukla yetinmesine neden olur. Böylece birey kendiyi yüzleşmekten, kendini aşma ve kendi olma amacından uzaklaşıp, dönüşümü sağlayan ıstırabı yok etmeye ya da uyuşturmaya çalışır. Böyle bir mutluluk anlayışı, ıstırabı mutluluğun zıttı olarak ele alır ve yaşamın trajik bütünselliğini reddeder. Oysa Nietzscheci mutluluk, yaşamın reddine ve güç istencini bastırmaya dayalı teslimiyete karşı çıkar. Kişinin kendinden feragatinin reddi, yaşamı kendine mal etme arzusunun gerektirir. Dolayısıyla bu arzuyla eyleyen yaratıcı birey, kendi güç istencinden, yaşamın doluluğundan eyleyip, mücadele alanını mümkün olduğu kadar arttırmaya çalıştığı için, içinde bulunduğu durumu, olayları, şeyleri, bir bütün olarak yaşamı yeni işlevlere dönüştürüp, her an kendini aşabilmenin neşesini deneyimler. Bu açıdan salt anlık haz verici, hoş duygular ve bu duygulara dayalı erdemler, Nietzscheci neşe için yeterli değildir. Çünkü trajik bilgeliğin Dionysoscü neşesi varoluşun kendisini haklı çıkarır (Nietzsche, 2020b, s.7). Hem mutluluk hem de onun bir bileşeni olan ıstırap, insan gerçekliğinin dönüşümüne ilişkin bir anlam kazanması boyutunda varoluşu haklı çıkarabilir.

Nietzscheci mutluluğun önkoşulu unutmaya yetisidir. Nietzsche bu unutmaya yetisini şöyle ifade eder:

Tüm geçmişleri unutarak anın eşiğine yerleşemeyen, bir savaş tanrıçası gibi bir noktada başı dönmeden ve korkuya kapılmadan duramayan birisi, mutluluğun ne olduğunu asla öğrenemeyecektir ve daha da kötüsü başkalarını mutlu kılan bir şeyi asla yapamayacaktır (Nietzsche, 2006, s.13).

Nietzsche insanın kendi olabilmesinin, kendini dönüştürebilmesinin ve uzun soluklu bir yaşam coşkusu elde edebilmesinin olanağını geçmişini unutmada bulur. Kendi kişisel geçmişine, ona dayatılan ahlaki, kültürel, dinsel normlara saplanıp, kalan birey, neşeyi deneyimleyemez. Çünkü Diyonsoscun neşe, kişinin geçmişi unutulmasıyla ve şimdiye odaklanmasıyla sınırlıdır. Kendisinin kurtarıcısı ve neşe kaynağı olan istenç, geçmiştekileri kurtarıp, tüm böyleydi'leri (It was) ben böyle istedim'e (I willed it) dönüştüren ve intikam tinini ve dış bilemenin her türlüünü unutup, zamanla uzlaşmayı, tüm geçmişi şimdiki anında kendi geçmişi kılmayı öğrenmiş istençtir (Nietzsche, 2020b, ss. 137-39). Nietzsche geçmişin atıl ve tüketici bilgisini yüklenen, tüm hakikatlerini geçmişin kalıcı, değişmez geçmişliğine dayandıran ve kendi istencinin geçmişin geçmişliği karşısındaki çaresizliğini duyumsayıp, geçmişten pişmanlık ve nefret duyan modern çağ toplumunun aldatici mutluluk idealini eleştirir. Geçmişin geçmişliğine, onun değiştirilemeyeceğine saplanıp kalan istencin geçmişe yönelik hınç ve öfkesi, kendi güç istencin artırıp, büyütme amacı ve çabasından onu saptırıp, kendinin dışında bir öte'ye yönelir. İstencin üzerinde kontrole sahip olmadığı bu öte'ye yönelimi, onun an'dalığını, dolayısıyla yaratıcılığını engeller ve unutmama formunda geçmişte yaşamasını sağlar. İstencin kurtarılması ve tüm yönleriyle yaşamın trajikliğini onaylayan, yaratıcı-özgür istence dönüşmesi için istencin geçmişi unutup, onu şimdiki an'da kendinin kılmaması gerekir. Bu açıdan Nietzsche'nin Ebedi dönüş düşüncesi, "kendinde kırıntı, bilmece ve rastlantı olan her şeyi bir bütün içinde organize edip, birleştiren, tüm bilmeceleri çözüp, rastlantıyı kurtaran, geleceği yaratmayı ve geçmiş-bitmiş her şeyi, yaratarak kurtarmayı öğrenmiş" (Nietzsche, 2020b, s. 199) yaratıcı, özgür ve neşenin getiricisi Dionysoscun bilgeliğin sembolüdür; dolayısıyla bu sembol, Nietzsche'nin acınası mutluluğa ilişkin alternatifidir. "Ebedi dönüş, aşırı doluluktan, hiçbir şeyi dışta bırakmadan tüm varoluşa neşeli bir evet'ten doğan en yüksek yaşamı onaylama formülüdür" (Nietzsche, 2004, s. 50). Bu formül yaratıcı istencin, ıstırapın ebedi tekrarını benimsemesine hatta istenmeye değer olan olarak neşeyle kucaklamasına olanak verir. Yaratımı olanaklı kılan her şimdi (an), geçmişin tüm parçalarının birleştirildiği, tüm bilmecelerin çözüldüğü, geçmişin rastlantısallıktan kurtarıldığı, dolayısıyla istencin dönüşümü aracılığıyla tüm geçmiş ve gelecek anların bağlantılandırıldığı aydınlanmayı ifade eder. Tüm şeyler birbirine bağlı, birbirine kenetli olduğu için, "bir an'a evet demek, tüm an'lara evet demektir; tek bir neşe an'ına evet demek, onunla iç içe geçmiş tüm ıstıraplara da evet demektir" (Nietzsche, 2020b, s. 330). Nietzsche'nin antik Yunanlıların deneyimlediğini düşündüğü yaşamın bütünselliğiyle kurulan bu ilksel birlik, kişinin kendi güç istencini ifade etmesinin ve kişisel anlam ve değer yaratmasının sembolü olan ebedi neşeyi üretir. Dolayısıyla ıstırapı kişisel dönüşümün kaynağı olarak anlamlandırma çabası, varoluşun niçin'i sorusuna düşünümsel düzeyde apriori bir yanıt vermekten ziyade, kişinin varoluşun anlamını haklı çıkarmaya yönelik eylemsellikte bu niçin'i sürekli olarak

yeniden üretme çabasında ebedi neşeye olanak tanır. Olmuş olduğu şeyin ve olan şeylerin ötesine bakabilen, bir mücadele alanı olan yaşam dünyası içinde kendi güç ve yetilerini sürekli aktifleştirebilen istenç, kendi dönüşümünü olanaklı kılan ıstıraba anlam verebilir ve yaşama sadakatini ifadesi olan evlilik halkasını takmanın neşesini duyumsayabilir (Nietzsche, 2020b, s. 223).

Etik Bildirim ve Etik Kurul Kararı

Yazar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Sonuç

Nietzsche ıstırabı yeniden değerlendirmede neşe ve ıstırap arasındaki geleneksel zıtlığı dönüştürür. İstırap ve mutluluk arasındaki derin uzaklık, iki uç arasındaki sürekliliği ve bu sürekliliğin içerdiği çeşitliliği ve farklılığı görmeyi engeller. Bu açıdan ıstırap olarak deneyimlenen direncin aşılması olarak mutluluk ya da neşe, ıstırapla yakından bağlantılıdır. Nietzscheci neşe, güç istencini arttırmaya yönelik sürekli çabada direnç olarak deneyimlenen ıstırapın aşılmasıyla ulaşılan bir sonuçtur. Çünkü en yüce mutluluk, sürekli ıstırabı deneyimleyen kişinin keşfettiği mutluluktur (Nietzsche, 1974, s. 110). Bu nedenle özgür, yaratıcı birey, yaşama olan sadakatinin göstergesi olarak daha bol ve daha büyük bir neşenin bedelini daha derin ıstırap deneyiminde arar, dolayısıyla derin ıstırapı ve yüce mutluluğu aynı sürecin iki farklı yönü olarak duyumsar. Bu açıdan Nietzscheci ıstırap, mutluluğa götüren bir araç olarak değil, kendinde bir değer olarak belirginleşir. Mutluluğun zorunlu olarak ıstırapı takip ettiği ve ıstırapı haklı çıkardığı anlayışını reddeden Nietzsche, ıstıraba verilen yanıtın mutluluk ve mutsuzluğu yarattığını düşünür. Bu açıdan ebedi dönüş, varoluşun trajikliğinin tekrarına ilişkin bireyin “dış gıcırdatma” ya da “neşeye evet deme” arasındaki seçimine ilişkin derin bir farklılaşmayı açığa çıkarır. Bu farklılık, geçmişe saplanıp, an'ın yaratıcılığından yoksun olan ve varoluşun trajik yazgısalılığından nefret duyan, köle istenç ile sonsuz bir geçmiş ve sonsuz bir gelecek arasında bir eşik olan ve zamanın döngüselliklerinin duyumsandığı şimdiki an'da yaşamın engin akışının ortasında kendini yaratma çabası içinde olan yaratıcı, özgür istenç arasındaki, dolayısıyla üstinsan ve sürü arasındaki farklılıktır. Ebedi dönüşü benimseyen kişi yaşamın tüm yönlerini kucaklar ve ıstırapın zorunlu ve yaşam arttırıcı yönlerini fark eder. Böylece Nietzsche ıstırapı bireysel yaratıcılığın, büyüme ve dönüşümün pozitif değerine dönüştürür. Varoluşun trajikliğinden kaynaklanan, kendi başına anlamdan yoksun ıstırap, bireyin kendini yaratma eyleminde anlam kazanır. Nietzsche'nin büyük insan tipolojisi, kendinden memnun, acınası hoşnutluk toplumunun yoksun olduğu, derin ıstırapın dönüştürücü anlamını duyumsamış, ıstıraptan kaçınmak yerine, kendi büyüme ve güçlenmesinin zorunlu bileşeni olarak onun zorunluluğu onaylamış tiptir.

Hastalık ve sağlık arasında, hayvan ve üstinsan arasında salınan bir ip olarak insan, bir amaç olarak değil, bir öte'ye geçiş ve bir batış olarak yani tehlikeli bir oluş olarak (Nietzsche, 2020b, s. 8) “iyileşmekte olan”dır. Nietzsche hastalık ve sağlık arasında salınan, iyileşmekte olan insanı, iki ucun durağanlığı arasındaki devinim olarak resmeder. İyileşmekte olan, sürekli hareket halinde olandır. Ebedi dönüş düşüncesinin ifadesi olan tekrar, an'ın ya da oluşun ve hareketin, dolayısıyla çabanın tekrarıdır. Hastalıktan sağlığa yolculuğu kendini aşma serüveni olarak düşünen Nietzsche, kendini aşma ya da dönüşümün yaşam boyu devam eden sürekliliğini ifade etmek için iyileşmekte olan ifadesini kullanır. Bu insan hastalıktan sağlığa, sağlıktan hastalığa bakabilen ve salt hastalık ya da salt sağlığın kendisi için olanaksızlığını fark eden, varoluşun doluluğunu deneyimleyen, canlı yaratıcı, özgür bireydir.

Nietzsche'nin ıstırap değerlendirmesi, gerçekliği görmenin farklı, coşkun, neşeli bir yolunu açığa çıkarır. Her şeyin öteki her şey ile olan ilişkiselliğinin bütünsel farkındalığını açan bu yeni varoluş tarzı, kişinin kendi derinliklerine seyahatinin ıstıraplı duyumsanışıdır. Derinlere batışın, kişisizleşmenin, merkezi yitirişin büyük ıstırapı ve oradan başkalaşarak çıkmanın büyük neşesi, tekilleşmenin birbirinden ayrılmaz iki bileşenidir. Merkezini kaybetmiş benliğin çevreye doğru yönelimi, onun tüm hakikatlerini, kesinliklerini, belirlenmişliklerini, değerlerini etkisizleştirir ve oluşun akışı içinde kendini belirsiz bir varoluş olarak duyumsamasına neden olur. Böylece dünyada bulunmuşluğun kesin hakikatlerle anlamlandırılma çabası, an'ın farkındalığının yaratıcı gücüyle, belirlenemez bir varoluş olarak seçkinleşen tüketilemez bir aşma çabasına dönüşür. Nietzsche'nin ıstırapın dönüştürücü gücüne ve yaratıcı anlamına vurgusu, ıstırapa yönelik geleneksel yanıtların cevaplayamadığı bir soruya yanıt verir. İnsan nedir? İnsan, sürekli aşılması gereken bir süreçtir.

Kaynakça

- Antony, Z. (2023). *Suffering time: Nietzsche and the generativity of suffering*. A thesis submitted in conformity with the requirements for the degree of doctor of philosophy. <https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/123456/5/> (Erişim Tarihi: 10.06.2023).
- Janaway, C. (2017). On the very idea of justifying suffering. *In Journal of Nietzsche Studies*, 48/2, 152-170. <https://www.jstor.org/stable/pdf/10.5325/>.
- Nietzsche, F. (1968). *The will to power*. (W. Kaufmann, R. J. Hollingdale, Çev.). (W. Kaufmann, Ed.). Vintage Books.
- Nietzsche, F. (1974). *The gay science*. (W. Kaufmann, Çev.). Vintage Books.

- Nietzsche, F. (1996). *Human, all too human*. (R. J. Hollingdale, Çev.). (Introduction by R. Schacht). Cambridge Texts in the History of Philosophy.
- Nietzsche, F. (1997). *Daybreak: thoughts on the prejudices of morality*. (R. J. Hollingdale, Çev.). (M. Clark, B. Leiter, Çev.). Cambridge University Press.
- Nietzsche, F. (2000). *The birth of tragedy*. (Translated: D. Smith). Oxford University Press.
- Nietzsche, F. (2002). *Beyond good and evil*. (J. Norman, Çev.). (Rolf Peter Horstmann and Judith Norman, Ed.). Cambridge University Press.
- Nietzsche, F. (2004). *Ecce homo and the Antichrist*. (T. Wayne, Çev.). Algora Publishing.
- Nietzsche, F. (2006). *Tarihin yaşam için yararı ve sakıncası: zamana aykırı Bakışlar-2*. (M. Tüzel, Çev.). İthaki Yayınları.
- Nietzsche, F. (2007). *On the genealogy of morality*. (C. D. Walter, Çev.). (K. A. Pearson, Ed.). Cambridge University Press.
- Nietzsche, F. (2020a). *Tragedyanın doğuşu*. (M. Tüzel, Çev.). Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nietzsche, F. (2020b). *Böyle söyledi zerdüşt*. (M. Tüzel, Çev.). Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Reginster, B. (2008). *The affirmation of life. Nietzsche on overcoming nihilism*. Harvard University Press.
- Sartre, J. P. (2009). *Varlık ve hiçlik*. (T. Ilgaz ve G. Ç. Eksen, Çev.). İthaki Yayınları.
- Schopenhauer, A. (1958). *The world as will and representation*. Vol. II. (Translated: E. F. J. Payne). Dover Publications.
- Schopenhauer, A. (2010). *The world as will and representation*. Vol. I. (Translated and Edited: Judith Norman, Alistahir Welchman, Christopher Janaway). Cambridge University Press.
- Schopenhauer, A. (2021). *Dünyanın ıstırapı üzerine*. (F. J. İçöz, Çev.). Kafkakıtap, Epsilon Yayınevi.
- Scolari, P. (2020). Thoughts on pain. Friedrich Nietzsche and human suffering. *Azafea: Revista de Filosofia*, <https://revistas.usal.es/dos/index.php/0213-3563/article/view/azafea2020226783/24806>. PP.67-83

- Wrisley, G. (2023). Nietzsche and the value of suffering: two alternative ideals. <https://www.georgewrisley.com/Nietzsche>. (Erişim Tarihi: 23.07.2023).
- Wyrembeck, L. (2019). Nietzsche's life-affirmative suffering in western literature: confronting technological and anesthetic decadence. *UWL Journal of Undergraduate Research*, XXII, 1-10. <https://www.uwlax.edu/globalassets/offices-services/urc/jur-online/pdf/2019/wyrembeck.lucas.phl.pdf>

Etik Bildirim ve Etik Kurul Kararı

Yazar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.